

WALDEMAR ZUBRZYCKI

Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie

boa.01@wp.pl

CENTRUM ANTYTERRORYSTYCZNE ABW JAKO NARZĘDZIE W PRZECIWDZIAŁANIU ZAGROŻENIOM TERRORYSTYCZNYM W POLSCE¹

ANTI-TERRORIST CENTRE OF THE INTERNAL SECURITY AGENCY AS A TOOL IN COUNTERING TERRORIST THREAT IN POLAND

ABSTRACT

Anti-terrorist Centre of the Internal Security Agency is one of the most important tools of the Polish state to recognize terrorist threats. The essence of its operation is to coordinate the exchange of information between entities of the system of anti-terrorist protection of Poland. The free flow of information between the services of security of the state and other institutions is possible thanks to the work of this unit. It is also involved in supporting decision-making in cases of real emergency. Characteristics of the Centre, the history of its origin, the nature, purpose and conducted domestic and international cooperation, is presented in this paper on the background of the system of counteracting terrorist threats in Poland and the involvement of special services of Poland in this system – with emphasis on the leading role of the Internal Security Agency.

Keywords: terrorism, the Internal Security Agency, Anti-terrorist Centre, the exchange of information

¹ Inspiracją do stworzenia niniejszego opracowania stało się częste błędne identyfikowanie Centrum Antyterrorystycznego ABW jako ośrodka odpowiedzialnego za całokształt przedsięwzięć w zakresie walki z terroryzmem realizowanych w Polsce, co wynika – prawdopodobnie – z intuicyjnej interpretacji jego nazwy.

STRESZCZENIE

Centrum Antyterrorystyczne ABW to jedno z najważniejszych narzędzi państwa polskiego w zakresie rozpoznawania zagrożeń terrorystycznych. Istotą jego funkcjonowania jest koordynacja procesu wymiany informacji pomiędzy podmiotami systemu ochrony antyterrorystycznej RP. Dzięki pracy tej jednostki możliwy jest swobodny przepływ informacji pomiędzy służbami odpowiadającymi za bezpieczeństwo państwa a innymi instytucjami. Bierze ona również udział we wspomagananiu procesów decyzyjnych w przypadkach realnego zagrożenia. Charakterystyka Centrum, historia jego powstania, specyfika, przeznaczenie oraz prowadzona współpraca krajowa i międzynarodowa przedstawiona została w niniejszym opracowaniu na tle systemu przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym w Polsce oraz udziału służb specjalnych RP w tym systemie – z podkreśleniem wiodącej roli Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

Słowa kluczowe: *terroryzm, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centrum Antyterrorystyczne, wymiana informacji*

WPROWADZENIE

Współczesny wymiar zagrożenia bezpieczeństwa terroryzmem powoduje, że różnorodność służb i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem i walką z nim jest ogromna. Wynika to ze złożoności charakteru współczesnego terroryzmu i wykorzystywania przez niego w swej działalności instrumentów nie tylko związanych z użyciem siły, ale także finansowych, w tym m.in. legalizacja środków na działalność terrorystyczną czy systemów powszechnej wymiany informacji.

Drugiego lipca 2016 roku weszła w życie Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 roku o działaniach antyterrorystycznych (Dz.U. 2016 poz. 904). Podstawowym jej celem jest podniesienie efektywności polskiego systemu antyterrorystycznego, a tym samym zwiększenie bezpieczeństwa wszystkich obywateli RP, poprzez:

- wzmocnienie mechanizmów koordynacji działań,
- doprecyzowanie zadań i obszarów odpowiedzialności poszczególnych służb i organów oraz zasad współpracy między nimi,
- zapewnienie możliwości skutecznych działań w przypadku podejrzenia przestępstwa o charakterze terrorystycznym, w tym w zakresie postępowania przygotowawczego,
- zapewnienie mechanizmów reagowania adekwatnych do rodzaju występujących zagrożeń,

- ➔ dostosowanie przepisów karnych do nowych typów działań o charakterze terrorystycznym.

W ustawie dokonano jasnego przypisania odpowiedzialności za zapobieganie terroryzmowi szefowi Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. W związku z przypisanymi kompetencjami zapewniono temu organowi narzędzia prawno-organizacyjne mające w założeniu umożliwić skuteczną realizację ww. zadania².

AGENCJA BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO WŚRÓD SŁUŻB SPECJALNYCH RP

Służby specjalne, często mylone z siłami specjalnymi – ale temu poświęcić należy odrębne opracowanie – to zbiorcze określenie wszystkich służb wywiadowczych cywilnych i wojskowych oraz innych służb bezpieczeństwa, których działalność odbiega od zwykłej praktyki policyjnej („Encyklopedia szpiegostwa”, s. 234). Tradycyjny podział służb specjalnych klasyfikuje je na wywiad i kontrwywiad. Ogólne zadania wywiadu w walce z zagrożeniami terrorystycznymi i przeciwdziałaniu im można określić jako:

- ➔ rozpoznawanie środowisk i organizacji terrorystycznych poza granicami kraju,
- ➔ analizowanie potencjalnego i realnego zagrożenia terrorystycznego państwa terroryzmem zewnętrznym,
- ➔ wyprzedzające reagowanie na realną możliwość zagrożenia terrorystycznego państwa przez organizacje terrorystyczne spoza kraju,
- ➔ prowadzenie działalności analitycznej dotyczącej stanu obecnego i ewentualnych przyszłych kierunków rozwoju zagrożenia terroryzmem zewnętrznym państwa,
- ➔ współpraca wywiadowcza z innymi państwami w zakresie zapobiegania i zwalczania terroryzmu (B. Hołyst, 2009, s. 1116).

Wśród zadań kontrwywiadu we wskazanym obszarze należy wymienić:

- ➔ rozpoznawanie środowisk i organizacji terrorystycznych na terytorium kraju,

² <http://www.antyterroryzm.gov.pl/CAT/ochrona-antyterrorysty/ustawa-o-dzialaniach-an/1273,USTAWA-O-DZIALANIACH-ANTYTERRORYSTYCZNYCH.html>.

- analizowanie potencjalnego i realnego zagrożenia terrorystycznego państwa terroryzmem wewnętrznym,
- reagowanie wyprzedzające na realną możliwość zagrożenia terrorystycznego państwa przez organizacje terrorystyczne w kraju,
- aresztowanie członków organizacji terrorystycznych,
- prowadzenie działalności analitycznej dotyczącej stanu obecnego i ewentualnych przyszłych kierunków rozwoju zagrożenia terroryzmem wewnętrznym państwa,
- współpracę kontrwywiadowczą z innymi państwami w zakresie zapobiegania terroryzmowi i jego zwalczania (B. Hołyst, 2009, s. 1117).

Rzeczpospolita Polska dysponuje służbami specjalnymi – cywilnymi i wojskowymi – których rodowód sięga okresu tuż po transformacji ustrojowej. Powołano je w 1990 roku, w miejsce funkcjonującej w poprzednim ustroju Służby Bezpieczeństwa podległej Ministerstwu Spraw Wewnętrznych oraz w miejsce Wywiadu Wojskowego podległego Ministerstwu Obrony Narodowej. Służbami specjalnymi RP do 2002 roku był Urząd Ochrony Państwa (UOP) oraz do 2006 roku – Wojskowe Służby Informacyjne (WSI). Obie organizacje działały z mocy ustaw, które regulowały ich zakres zainteresowania i kompetencje. Realizowały one zarówno zadania wywiadowcze, jak i kontrwywiadowcze, a UOP miał dodatkowo w swych strukturach pion śledczy. Do 1996 roku Urząd Ochrony Państwa stanowił integralną część Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, po czym w tym samym roku został wyodrębniony z MSW, stając się centralnym urzędem administracji rządowej (M. Wierzbowski, 2006, s. 345).

W 2002 roku dokonano reformy służb specjalnych. Jej głównym zadaniem było utworzenie dwóch podstawowych segmentów: wywiadowczego i kontrwywiadowczego. Pierwszy zorientowany jest na zdobycie informacji poza granicami kraju, drugi ma za zadanie zapewnienie wewnętrznego bezpieczeństwa. W miejsce Urzędu Ochrony Państwa powołano dwie Agencje: Wywiadu oraz Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

Wojskowe służby specjalne poddano reorganizacji w 2006 roku. Nastąpiło rozwiązanie istniejących do tej pory Wojskowych Służb Informacyjnych. W ich miejsce powstała: Służba Kontrwywiadu Wojskowego (SKW) oraz Służba Wywiadu Wojskowego (SWW) (M. Wierzbowski, 2006, s. 246).

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW) jest instytucją rządową działającą na rzecz bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej i jej obywateli. Status służby specjalnej, jaki posiada ABW, oraz wynikające z tego obowiązki i uprawnienia, zostały uregulowane ustawą z dnia 24 maja 2002 roku o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz.U. 2002 nr 74 poz. 676 ze zm.). Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego jest właściwą agencją w sprawach ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i jego porządku konstytucyjnego.

Do jej zadań należą:

- rozpoznawanie, zapobieganie i zwalczanie zagrożeń godzących w bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz jego porządek konstytucyjny, a w szczególności w suwerenność i międzynarodową pozycję, niepodległość i nienaruszalność jego terytorium, a także obronność państwa,
- rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw:
 - szpiegostwa, terroryzmu, naruszania tajemnicy państwowej i innych przestępstw godzących w bezpieczeństwo państwa,
 - godzących w podstawy ekonomiczne państwa,
 - korupcji osób pełniących funkcje publiczne, (...) jeśli może to godzić w bezpieczeństwo państwa, w zakresie produkcji i obrotu towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa,
 - nielegalnego wytwarzania, posiadania i obrotu bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi, bronią masowej zagłady oraz środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi, w obrocie międzynarodowymoraz ściganie ich sprawców,
- realizowanie, w granicach swojej właściwości, zadań służby ochrony państwa oraz wykonywanie funkcji krajowej władzy bezpieczeństwa w zakresie ochrony informacji niejawnych w stosunkach międzynarodowych,
- uzyskiwanie, analizowanie, przetwarzanie i przekazywanie informacji, które mogą mieć istotne znaczenie dla ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i jego porządku konstytucyjnego,
- podejmowanie innych działań określonych w odrębnych ustawach międzynarodowych (art. 5.1. ustawy z dnia 24 maja 2002 roku o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu).

Na czele tej instytucji stoi szef ABW, jako centralny organ administracji rządowej. Podlega bezpośrednio prezesowi Rady Ministrów, a jego działalność – kontroli Sejmu. Powołuje go i odwołuje prezes Rady Ministrów, po zasięgnięciu opinii prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Kolegium do Spraw Służb Specjalnych oraz sejmowej Komisji do Spraw Służb Specjalnych. Prezes Rady Ministrów, na wniosek szefa ABW, powołuje i odwołuje zastępców szefa ABW, po zasięgnięciu opinii sejmowej Komisji do Spraw Służb Specjalnych.

W skład ABW wchodzi jednostki organizacyjne – departamenty i biura: Departament Kontrwywiadu, Departament Przeciwdziałania Korupcji i Przemoczości Zorganizowanej, Departament Przeciwdziałania Terroryzmowi, Departament Postępowań Karnych, Departament Zabezpieczenia Technicznego, Departament Ochrony Informacji Niejawnych, Departament Bezpieczeństwa Teleinformatycznego, Biuro Ewidencji i Archiwum, a także: Biuro Prawne, Biuro Finansów, Biuro Kadr, Biuro Administracyjno-Gospodarcze. Jednostkami organizacyjnymi są delegatury. W skład delegatur mogą wchodzić wydziały zamiejscowe (M. Bożek, M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec, 2014, s. 123). Kadra ABW to absolwenci elitarnych szkół wyższych, wyróżniający się odpowiednimi standardami etycznymi do realizowania istotnych dla bezpieczeństwa państwa zadań (M. Bożek, M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec, 2014, s. 124). Służbę w ABW może pełnić osoba mająca wyłącznie obywatelstwo polskie, korzystająca w pełni z praw publicznych, wykazująca się nieskazitelną postawą moralną, obywatelską i patriotyczną, dająca rękojmię zachowania tajemnicy stosownie do wymogów określonych w przepisach o ochronie informacji niejawnych, mająca co najmniej średnie wykształcenie i określone kwalifikacje zawodowe oraz zdolność fizyczną i psychiczną do służby w formacjach uzbrojonych, wymagających szczególnej dyscypliny służbowej, której gotowa jest się podporządkować (art. 44 ustawy z dnia 24 maja 2002 roku o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu).

Funkcjonariusze Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego wykonują czynności operacyjno-rozpoznawcze i dochodzeniowo-śledcze w celu rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw oraz ścigania ich sprawców, a także czynności na polecenie sądu lub prokuratora w zakresie określonym w Kodeksie karnym wykonawczym (M. Bożek, M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec, 2014, s. 124). Realizując swoje służbowe obowiązki, mają oni prawo do:

- wydawania osobom poleceń określonego zachowania się,
- legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości,
- zatrzymywania osób,
- przeszukiwania osób i pomieszczeń,
- dokonywania kontroli osobistej,
- przeglądania zawartości bagaży oraz sprawdzania ładunku w środkach transportu lądowego, powietrznego i wodnego, w razie istnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary,
- obserwowania i rejestrowania przy użyciu środków technicznych obrazu zdarzeń w miejscach publicznych oraz dźwięku towarzyszącego tym zdarzeniom w trakcie wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych,
- żądania niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorców prowadzących działalność w zakresie użyteczności publicznej,
- zwracania się o niezbędną pomoc do innych przedsiębiorców, jednostek organizacyjnych i organizacji społecznych, jak również zwracania się w nagłych wypadkach do każdej osoby o udzielenie doraźnej pomocy (art. 23.1. ustawy z dnia 24 maja 2002 roku o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu).

W razie niepodporządkowania się wydanym na podstawie prawa poleceniom funkcjonariusze ABW mogą stosować fizyczne, techniczne i chemiczne środki przymusu bezpośredniego, służące do obezwładniania lub konwojowania osób oraz do zatrzymywania pojazdów. Jeżeli środki te okazałyby się niewystarczające lub ich użycie, ze względu na okoliczności danego zdarzenia, nie byłoby możliwe, funkcjonariusz ABW ma prawo do użycia broni palnej przy spełnieniu warunków określonych przez przepisy prawa. Ma on również prawo prowadzić kontrolę operacyjną oraz niejawnie nadzorowanie wytwarzania, przemieszczania, przechowywania i obrotu przedmiotami przestępstwa, jeżeli nie stworzy to zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego.

Misją Agencji jest posiadanie wiedzy – możliwie wcześniej i możliwie najpełniejszej – aby skutecznie neutralizować zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa. Doświadczenie w kompletowaniu i analizowaniu informacji, istotnych z punktu widzenia tego bezpieczeństwa, pozwala jej skutecznie realizować delegowane ustawowo zadania.

CENTRUM ANTYTERRORYSTYCZNE W SYSTEMIE PRZECIWDZIAŁANIA ZAGROŻENIOM TERRORYSTYCZNYM RP

Przeciwdziałanie zagrożeniom terrorystycznym w naszym kraju dotyka wielu obszarów działalności, od ochrony granicy państwowej, poprzez odpowiednie konstrukcje prawne oraz zagadnienia związane z sądownictwem i prokuraturami, neutralizację skutków zamachów, aż po umiejętne zapobieganie finansowaniu tego zjawiska. Odbywa się to w ramach zbudowanego w tym celu systemu funkcjonującego na trzech poziomach:

- strategicznym – realizowanym przez prezesa Rady Ministrów i Międzyresortowy Zespół do Spraw Zagrożeń Terrorystycznych,
- operacyjnym – realizowanym przez krajowe służby w zakresie działań operacyjno-rozpoznawczych oraz Centrum Antyterrorystyczne ABW (CAT),
- taktycznym – wykonywanym przez służby i instytucje, w których zakresie właściwości pozostaje antyterrorystyczna ochrona kraju (m.in. ABW, AW, Policja, Straż Graniczna, GIIF) (W. Zubrzycki, „Organy administracji państwowej RP w przeciwdziałaniu zjawisku terroryzmu”, [w:] Z. Piątek, A. Letkiewicz, 2010, s. 190–191).

Poziom operacyjny służy stałemu, szybkiemu i syntetycznemu informowaniu kierownictwa państwa o zagrożeniach oraz działaniach podejmowanych przez służby państwowe. Na tym poziomie – na płaszczyźnie analityczno-informacyjnej – odbywa się również koordynacja działań służących identyfikacji i przeciwdziałaniu zagrożeniom terrorystycznym, prowadzonych przez krajowe służby i instytucje (A. Makarski, 2010, s. 103).

Przeprowadzona pod koniec 2007 roku analiza porównawcza rozwiązań systemowych w państwach Unii Europejskiej – realnie zagrożonych atakiem terrorystycznym – z funkcjonującą wówczas w Polsce strukturą wykazała, że w wielu krajach Wspólnoty istnieją rozwiązania pozwalające na koordynację działalności służb i instytucji państwowych w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi. W zależności od zastosowanych systemów, działanie rozwiązań systemowych dotyczy sfery analityczno-informacyjnej, czynności operacyjno-rozpoznawczych, prewencyjnych lub reagowania po dokonaniu zamachu terrorystycznego. Jednocześnie uplasowanie struktur

i osób koordynujących działania jest różnorodne³ – niejednokrotnie są to członkowie rad ministrów, jednostki organizacyjne ministerstw spraw wewnętrznych albo podmioty funkcjonujące w lub przy wewnętrznych służbach specjalnych. Pomimo rekomendacji Wspólnoty oraz wcześniejszych prób opracowania rozwiązań systemowych w tym zakresie, w Polsce brak było struktury, która koordynowałaby działalność krajowych służb i instytucji w zakresie zwalczania terroryzmu. W zakresie czterech filarów UE, zajmujących się przeciwdziałaniem terroryzmowi⁴, funkcjonowały liczne organy państwowe, podległe prezesowi Rady Ministrów, ministrom spraw wewnętrznych i administracji, finansów, obrony narodowej, spraw zagranicznych oraz infrastruktury, ale ich działania nie były w pełni koordynowane, zaś efektem tego stanu były różne – niejednokrotnie skrajnie rozbieżne – oceny poziomu zagrożenia terrorystycznego RP oraz identyfikacji czynników oddziałujących na ten stan. W związku z taką diagnozą stworzona została koncepcja rozdziału zadań – wynikających ze strategii UE dotyczącej zwalczania terroryzmu – pomiędzy instytucje państwowe oraz pomysł powołania struktury o charakterze operacyjnym, czyli Centrum Antyterror-

³ Przykłady ulokowania międzyinstytucjonalnych jednostek administracji państwowej odpowiedzialnych za koordynację zwalczania zagrożeń o charakterze terrorystycznym w wybranych krajach UE: Wielka Brytania – *Joint Terrorism Analysis Centre (JTAC)* – organizacja ustanowiona przy MI5 (*The Security Service*), jej dyrektor podlega dyrektorowi naczelnemu MI5, który z kolei odpowiada przed ministrem spraw wewnętrznych; Hiszpania – *Centro Nacional de Coordinación Antiterrorista (CNCA)* – funkcjonuje w ramach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i z poziomu tego resortu koordynuje wszelkie działania antyterrorystyczne w kraju; Niemcy – *Gemeinsames Terrorismusabwehrzentrum (GTAT)* – operuje w Departamencie Bezpieczeństwa Państwa służby specjalnej BKA (*Bundeskriminalamt*); Włochy – *Comitato Analisi Strategica Antiterrorismo (CASA)* – działa w ramach Centralnej Dyrekcji Policji Prewencyjnej w Departamencie Bezpieczeństwa Publicznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, podlega szefowi Policji, który pełni funkcję dyrektora generalnego ds. bezpieczeństwa publicznego; Francja – *Antiterrorist Struggle Coordination Unit (UCLAT)* – jednostka podporządkowana bezpośrednio dyrektorowi generalnemu Policji Narodowej, odpowiada za zbieranie informacji pochodzących z instytucji podległych resortowi właściwemu do spraw wewnętrznych, obrony, finansów, gospodarki i sprawiedliwości; Holandia – *De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding (NCTb)* – w ramach Urzędu Krajowego Koordynatora ds. Przeciwdziałania Terroryzmowi funkcjonuje Departament Ekspertyz i Analiz, holenderski koordynator ds. antyterroryzmu podlega jednocześnie według właściwości zarówno ministrowi sprawiedliwości, jak i ministrowi spraw wewnętrznych; Dania – *Centre for Terror Analyse (CTA)* – operuje w strukturze służby specjalnej PET (*Politiets Efterretningstjeneste*) i podlega bezpośrednio jej dyrektorowi naczelnemu.

⁴ Zapobieganie, ochrona, ściganie i reagowanie.

rystycznego ABW. Projekt ten przedstawiony został członkom Międzyresortowego Zespołu ds. Zagrożeń Terrorystycznych⁵, którzy poparli zawarte w nim idee, dotyczące przede wszystkim rozdziału kompetencji i wskazania podmiotów koordynujących realizację zadań na terenie Polski oraz struktury krajowego systemu zwalczania terroryzmu (A. Makarski, 2010, s. 102). Konieczność zorganizowania takiej instytucji wynikała z potrzeby usprawnienia realizacji zadań wynikających z ustawy o ABW oraz AW z dnia 24 maja 2002 roku, jak również realizacji zaleceń Parlamentu Europejskiego z 2005 roku⁶. Według założeń, w świetle zbliżającej się prezydencji Polski w Unii Europejskiej w 2011 roku oraz konieczności zabezpieczenia imprez masowych – mistrzostw Europy w piłce siatkowej kobiet i w koszykówce mężczyzn w 2009 roku oraz mistrzostw Europy w piłce nożnej w 2012 roku, CAT miał być kluczowym elementem systemu ochrony i koordynacji działań antyterrorystycznych w Polsce.

Centrum Antyterrorystyczne Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego powołano na mocy Zarządzenia Prezesa Rady Ministrów nr 102 z dnia 17 września 2008 roku zmieniającego zarządzenie w sprawie nadania statutu Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (M.P. 2008 nr 69 poz. 622). Bezpośrednie prace związane z utworzeniem CAT trwały przez dziewięć miesięcy; w styczniu 2008 roku minister spraw wewnętrznych i administracji oraz szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego podpisali wspólną koncepcję powołania Centrum. W dniu 1 października 2008 roku CAT faktycznie rozpoczął swoje funkcjonowanie.

⁵ Przewodniczący – minister spraw wewnętrznych i administracji, zastępcy przewodniczącego: minister spraw zagranicznych, minister finansów, minister obrony narodowej, minister sprawiedliwości oraz minister – członek Rady Ministrów właściwy do spraw koordynowania działalności służb specjalnych. Pozostałymi członkami Zespołu są sekretarze lub podsekretarze stanu w MSWiA, sprawujący nadzór nad prowadzeniem spraw objętych działem administracji rządowej, sekretarz Kolegium ds. Służb Specjalnych, szef Obrony Cywilnej Kraju, szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, szef Agencji Wywiadu, szef Biura Ochrony Rządu, komendant główny Policji, komendant główny Straży Granicznej, komendant główny Państwowej Straży Pożarnej, szef Służby Wywiadu Wojskowego, szef Służby Kontrwywiadu Wojskowego, komendant główny Żandarmerii Wojskowej, Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej, Generalny Inspektor Informacji Finansowej, szef Służby Celnej i dyrektor Rządowego Centrum Bezpieczeństwa.

⁶ Zob. P6_TA(2005)0220 *Ataki terrorystyczne: zapobieganie, przygotowanie i odpowiedź*. Zalecenie Parlamentu Europejskiego dla Rady Europejskiej i Rady w sprawie zapobiegania, przygotowania i odpowiedzi na ataki terrorystyczne, 2005/2043(INI), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 25.5.2006.

Centrum zajmuje się koordynacją działań operacyjno-rozpoznawczych zmierzających do weryfikacji informacji o potencjalnych zagrożeniach, bierze udział we wspomaganiu procesów decyzyjnych w przypadkach realnego zagrożenia, poprzez przekazywanie wszelkich danych umożliwiających przygotowanie i zabezpieczenie sił i środków niezbędnych do prawidłowego reagowania w sytuacji kryzysowej. W ramach pracy analityczno-informacyjnej sporządza dla kierownictwa państwa, Międzyresortowego Zespołu ds. Zagrożeń Terrorystycznych i Rządowego Centrum Bezpieczeństwa⁷ informacje na temat aktualnego poziomu zagrożenia terrorystycznego kraju i działań podejmowanych przez służby i instytucje państwowe w celu likwidacji niebezpieczeństw („Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2009 r.”, s. 23). Do zadań CAT należą⁸:

- wspomaganie procesów decyzyjnych w przypadku realnego zagrożenia atakiem terrorystycznym – CAT niezwłocznie po uzyskaniu wiedzy o możliwym zamachu przekazuje m.in. prezesowi Rady Ministrów, ministrowi spraw wewnętrznych i administracji oraz dyrektorowi Rządowego Centrum Bezpieczeństwa wszelkie dane pozwalające na przygotowanie i zabezpieczenie sił i środków niezbędnych do prawidłowego reagowania kryzysowego,
- koordynacja współdziałania służb odpowiedzialnych za zwalczanie terroryzmu w zakresie działań operacyjno-rozpoznawczych, realizowana przez:
 - cykliczne lub doraźne narady osób szczebla decyzyjnego, w trakcie których określane są zadania do realizacji w ramach rozpoznawanych zagrożeń oraz wytyczane perspektywiczne kierunki i obszary aktywności służb i instytucji państwowych,
 - stałe przekazywanie sygnałów o potencjalnych zagrożeniach dla kierownictw instytucji współpracujących z CAT celem podejmowania na bieżąco działań, zgodnie z algorytmami reagowania w sytuacjach zagrożenia,

⁷ Państwowa jednostka budżetowa, podległa prezesowi Rady Ministrów, porządkująca funkcjonowanie zespołów właściwych w sprawach zarządzania kryzysowego, poprzez dokonywanie pełnej analizy zagrożeń, opracowywanie optymalnych rozwiązań pojawiających się w sytuacji kryzysowych oraz koordynowanie przepływu informacji o zagrożeniach (na podstawie: <http://rcb.gov.pl/o-rcb/>, data dostępu: 26.08.2016).

⁸ <http://www.abw.gov.pl/pl/zadania/zwalczanie-terroryzmu/centrum-antyterrorysty/zadania/331,Zadania.html> [data dostępu: 26.08.2016].

- monitoring aktywności organizacji terrorystycznych i ich członków oraz struktur wspierających,
- monitoring poziomu bezpieczeństwa obiektów mogących stanowić potencjalne cele dla ataku terrorystycznego,
- ⇒ wykonywanie czynności analityczno-informacyjnych, m.in. w zakresie sporządzania:
 - aktualnych, syntetycznych i całościowych informacji dla kierownictwa państwa (prezydenta RP, prezesa Rady Ministrów) na temat poziomu zagrożenia terrorystycznego kraju oraz działań podejmowanych przez służby i instytucje państwowe w celu zniwelowania niebezpieczeństw,
 - prognoz długo- i krótkookresowych na temat poziomu zagrożenia terrorystycznego Polski,
 - analiz zagrożenia terrorystycznego w innych państwach, w kontekście bezpieczeństwa strategicznych interesów i obywateli RP,
 - ocen funkcjonowania systemów ochrony elementów infrastruktury krytycznej kraju, pod kątem usunięcia ewentualnych nieprawidłowości,
- ⇒ udział w opracowywaniu i nowelizowaniu procedur reagowania kryzysowego na wypadek ataku oraz sporządzanie algorytmów działań przed zamachem, poprzez uczestnictwo w działaniach weryfikujących skuteczność aktualnie wykorzystywanych schematów postępowania w sytuacjach kryzysowych, a także wykrywanie i analizowanie słabych punktów zarządzania kryzysowego przy jednoczesnym wskazaniu potencjalnych strategii i kierunków dalszych działań,
- ⇒ monitoring zagranicznych mediów sympatyzujących z terrorystami,
- ⇒ wspomaganie, po ewentualnym zamachu terrorystycznym, działań służb i instytucji uczestniczących w akcji antyterrorystycznej w Polsce; CAT kontynuuje działalność koordynacyjną w zakresie analityczno-informacyjnym także po wystąpieniu sytuacji kryzysowej, jaką jest zamach terrorystyczny – zgodnie z ustawą z dnia 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. 2007 nr 89 poz. 590), szef ABW uczestniczy w realizacji czynności z zakresu likwidacji skutków zdarzeń o charakterze terrorystycznym; ponadto w centrali ABW funkcjonuje zespół reagowania podejmujący działania w przypadku uzyskania informacji o wystąpieniu lub możliwości wystąpienia zdarzenia o takim charakterze,

- współpraca z partnerami zagranicznymi, prowadzona na płaszczyźnie dwu- i wielostronnej; obejmuje ona przede wszystkim wymianę informacji, wspólną analizę globalnych zagrożeń oraz dzielenie się doświadczeniami i wiedzą.

W zakresie realizowania tego ostatniego zadania priorytet stanowi nawiązywanie i rozwój relacji z podobnymi strukturami w innych krajach. Warunkiem skuteczności europejskiego systemu ochrony antyterrorystycznej jest szybkość wymiany danych pomiędzy podmiotami odpowiadającymi za bezpieczeństwo państw członkowskich przed terroryzmem. W związku z tym CAT kładzie szczególny nacisk na uruchamianie i utrzymywanie bezpośredniej, bezpiecznej łączności z centrami antyterrorystycznymi na świecie. Wśród partnerów Centrum znajdują się m.in.: brytyjski Joint Terrorism Analysis Centre (JTAC), amerykański National Counterterrorism Center (NCTC), niemiecki Gemeinsames Terrorismusabwehrzentrum (GTAZ) czy duński Centre for Terrorism Analysis (CTA). Szczególną rolę wśród partnerów CAT, z uwagi na wspólne zabezpieczanie mistrzostw Europy w piłce nożnej Euro 2012, zajmuje jego ukraiński odpowiednik – Anti-Terrorist Center (ATC), funkcjonujący przy Służbie Bezpieczeństwa Ukrainy.

Polska, jako członek Unii Europejskiej, jest zobowiązana do realizacji unijnej Strategii w zakresie zwalczania terroryzmu⁹. Działania w tym zakresie CAT realizuje poprzez udział w pracach grupy roboczej ds. terroryzmu w ramach współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych. Na forum tego gremium państwa członkowskie wymieniają się informacjami dotyczące terroryzmu oraz podejmują inicjatywy zmierzające do poprawy współpracy europejskiej w zakresie zwalczania tego zjawiska. Ponadto Centrum Antyterrorystyczne – jako jednostka organizacyjna Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego – uczestniczy w pracach grup skupiających służby wywiadu i bezpieczeństwa państw europejskich, takich jak Klub Berneński¹⁰ oraz The Counter Terrorist Group¹¹ (CTG). Centrum Antyterrorystyczne ABW jest

⁹ Przyjęta przez Radę UE w dniach 1-2 grudnia 2005 roku.

¹⁰ Skupia służby wywiadu i bezpieczeństwa państw członkowskich UE oraz Norwegii i Szwajcarii.

¹¹ Międzynarodowa, nieformalna grupa, utworzona przez Klub Berneński, która koncentruje się na terroryzmie międzynarodowym.

też aktywnym członkiem organu konsultatywnego dla służb bezpieczeństwa państw członkowskich NATO¹².

Przy tworzeniu koncepcji polskiego Centrum Antyterrorystycznego skorzystano z doświadczeń innych państw, m.in. z brytyjskich rozwiązań (JTAC) przeniesiono w polskie realia sferę działań w zakresie pracy analityczno-informacyjnej; na podstawie rozwiązań niemieckich (GTAZ) stworzono system koordynacji działań operacyjno-rozpoznawczych; korzystając z wzorców brytyjskiego (JTAC) oraz ukraińskiego (ATC), polski CAT ulokowano przy wewnętrznej służbie specjalnej, jaką jest Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (A. Makarski, 2010, s. 109). Własnym, wyłącznie polskim wkładem do koncepcji działań CAT są zastosowane założenia teleinformatyczne, które – jak niejednokrotnie stwierdzali przedstawiciele zagranicznych centrów – spowodowały, że w polskim Centrum Antyterrorystycznym wdrożone zostały rozwiązania na miarę XXI wieku. Osiągniętą przez CAT funkcjonalność docenił również koordynator UE ds. zwalczania terroryzmu, Gilles de Kerchove, który w jednym ze swoich raportów wskazał, że analogiczne rozwiązania należałoby wdrożyć w innych państwach Wspólnoty (A. Makarski, 2010, s. 110). Jednym z elementów tych założeń są stałe, bezpieczne połączenia (on-line) z najważniejszymi instytucjami państwowymi (Kancelarią Prezydenta RP, Kancelarią Prezesa Rady Ministrów, MSWiA, MON), najważniejszymi instytucjami i podmiotami oraz krajowymi służbami uczestniczącymi w systemie antyterrorystycznej ochrony kraju, a także partnerami zagranicznymi.

Istotą funkcjonowania CAT jest koordynacja procesu wymiany informacji między uczestnikami systemu ochrony antyterrorystycznej, umożliwiająca wdrażanie wspólnych procedur reagowania w przypadku zaistnienia jednej z czterech kategorii zdefiniowanego zagrożenia:

- zdarzenia terrorystycznego zaistniałego poza granicami Polski, mającego wpływ na bezpieczeństwo RP i jej obywateli,
- zdarzenia terrorystycznego zaistniałego na terenie Polski, mającego wpływ na bezpieczeństwo RP i jej obywateli,
- uzyskania informacji o potencjalnych zagrożeniach mogących wystąpić na terenie Polski i poza granicami RP,

¹² <http://www.abw.gov.pl/pl/zadania/zwalczanie-terroryzmu/centrum-antyterrorysty/wspolpraca-zagraniczna/355,Wspolpraca-zagraniczna-CAT.html> [data dostępu: 26.08.2016].

- uzyskania informacji dotyczących prania pieniędzy lub transferów środków finansowych mogących świadczyć o finansowaniu działalności terrorystycznej¹³.

Centrum Antyterrorystyczne ABW funkcjonuje w systemie całodobowym, przez siedem dni w tygodniu. Oprócz funkcjonariuszy ABW służbę w nim pełnią oddelegowani funkcjonariusze, żołnierze i pracownicy m.in. Policji, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Agencji Wywiadu, Służby Wywiadu Wojskowego, Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Celnej. Realizują oni zadania w ramach kompetencji instytucji, którą reprezentują. Ponadto z Centrum Antyterrorystycznym ABW aktywnie współpracują inne podmioty uczestniczące w systemie ochrony antyterrorystycznej RP, takie jak: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Państwowa Straż Pożarna, Generalny Inspektor Informacji Finansowej, Sztab Generalny Wojska Polskiego, Żandarmeria Wojskowa, Urząd Lotnictwa Cywilnego, Państwowa Agencja Atomistyki, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa itp. (A. Makarski, 2010, s. 106–107).

Mając na uwadze, że wszystkie służby i instytucje biorące udział w pracach CAT przekazują do niego znajdujące się w ich posiadaniu niezbędne informacje służące prowadzeniu bieżącego rozpoznawania czy przeciwdziałaniu zagrożeniom terrorystycznym, posiada on najpełniejszy obraz rzeczywistych zagrożeń, bieżących trendów w zakresie terroryzmu oraz ma możliwość sporządzania najbardziej przekrojowych prognoz w opisywanym zakresie. Dlatego do zadań CAT należy również bieżące określanie poziomu i charakteru zagrożenia terrorystycznego oraz rekomendowanie podwyższenia, obniżenia lub utrzymania stopnia zagrożenia takim atakiem¹⁴.

Służby i instytucje uczestniczące w systemie ochrony antyterrorystycznej RP przekazują do Centrum Antyterrorystycznego informacje na podstawie „Otwartego katalogu incydentów i zdarzeń zgłaszanych do Centrum Antyterrorystycznego Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego”. Dokument ten, sporządzony w 2008 roku przez Międzyresortowy Zespół do Spraw Za-

¹³ <http://www.antyterroryzm.gov.pl/CAT/ochrona-antyterrorysty/centrum-antyterrorysty/518,CENTRUM-ANTYTERRORYSTYCZNE-CAT.html> [data dostępu: 26.08.2016].

¹⁴ Każdorazowo posiedzenia Międzyresortowego Zespołu ds. Zagrożeń Terrorystycznych rozpoczynają się właśnie od relacji dyrektora CAT na temat bieżących wydarzeń i rekomendowanego poziomu zagrożenia RP terroryzmem.

groźen Terrorystycznych, został znowelizowany 24 maja 2013 roku i przyjęty przez to gremium w formie Uchwały nr 1/2013. Obecnie katalog ten zawiera szczegółowy wykaz 108 zdarzeń i incydentów, które są pogrupowane w 15 kategorii.

Dzięki przyjętym rozwiązaniom, informacje przekazywane do CAT mogą być wykorzystywane przez wszystkie podmioty rozpoznające i zwalczające zjawisko terroryzmu oraz w pełni służyć skutecznemu działaniu całego systemu ochrony antyterrorystycznej RP. Bazy danych oraz systemy łączności Centrum umożliwiają natychmiastowe pozyskiwanie informacji, ich weryfikowanie i dzielenie się nabytą w ten sposób wiedzą z partnerami w kraju i za granicą. Nowoczesne rozwiązania techniczne w zakresie zarządzania informacjami i łącznością pozwalają skrócić do niezbędnego minimum czas wymiany tych informacji między podmiotami (M. Obuchowicz, 2014, s. 277). Na podstawie informacji przekazywanych przez służby i instytucje uczestniczące w pracach CAT, w Centrum sporządzane są również bieżące informacje odnoszące się do odnotowanych incydentów mogących mieć wpływ na zagrożenie bezpieczeństwa państwa w zakresie terroryzmu. Raporty te mają przedstawiać działania realizowane przez poszczególne jednostki organizacyjne współdziałające w ramach CAT w odniesieniu do konkretnych zagrożeń.

Z aktualnego rozpoznania Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego wynika, że zagrożenie podjęcia na terytorium naszego kraju bezpośrednich działań terrorystycznych jest niskie i ma raczej charakter potencjalny. Jak dotąd nie odnotowano próby ataku terrorystycznego skierowanego przeciwko obiektom rządu polskiego, polskim instytucjom państwowym.

PODSUMOWANIE

Spośród aktualnych zagrożeń RP nadrzędną rolę odgrywają zagrożenia o charakterze politycznym, ponieważ mogą one być impulsem wyzwalającym wystąpienie innego rodzaju zagrożeń, szczególnie ekonomicznych, militarnych i społecznych. W skomplikowanej rzeczywistości stosunków międzynarodowych zagrożenia mogą się wzajemnie przenikać, występować pojedynczo lub kompleksowo, a niekiedy przybrać formę zagrożenia innego typu. Procesy globalizacji powodują poszerzenie przedmiotowego zakresu bezpieczeństwa państwa. Pojawiły się też nowe rodzaje zagrożeń, czego przykładem może być zagrożenie dla bezpieczeństwa systemów informacyjnych. W obecnych czasach zmalała rola zagrożeń militarnych, w tym ze stro-

ny sąsiadów Polski. Zmienił się również charakter zagrożeń, choćby z tego powodu, że nośnikiem siły mogą być podmioty ponadpaństwowe bądź poza-państwowe oraz dlatego, że pojawił się nowy typ przemocy wewnątrz państwa. W dobie globalizacji coraz więcej zagrożeń ma charakter transgraniczny. Są to np. zagrożenia ekonomiczne, wynikające z oddziaływania rynków kapitałowych, kapitału spekulacyjnego i międzynarodowych korporacji, oraz zagrożenia ekologiczne. Jednocześnie następuje poszerzenie zakresu podmiotów będących nośnikami określonych zagrożeń, np. zagrożenia o charakterze społecznym są powodowane przez podmioty niepaństwowe, takie jak międzynarodowe struktury i grupy przestępcze oraz terrorystyczne. Zwłaszcza w ostatnich latach następuje intensyfikacja zagrożeń z ich strony. Cechą niektórych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego jest ich międzyterytorialny zasięg. Funkcjonujące w transnarodowej przestrzeni społecznej są oderwane od jakiegokolwiek lokalizacji. Do takich zagrożeń zaliczyć można terroryzm międzynarodowy, dotyczący również bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej (R. Olszewski, 2005, s. 79).

Wzrost znaczenia terroryzmu jako czynnika wpływającego na rozwój stosunków międzynarodowych spowodował zmiany w koncepcjach jego zwalczania. Początkowo była to domena policji i sił porządkowych, by w krótkim czasie stać się zadaniem policji politycznych i służb specjalnych. Ten model posłużył do budowy prawnego, międzynarodowego modelu zwalczania terroryzmu, który opiera się na uznaniu obowiązków państw w zakresie ścigania terrorystów przy udziale międzynarodowej pomocy prawnej. Model ten rozwija się nadal w różnych kierunkach. Ponadto zwalczanie terroryzmu w ramach tego rozwiązania obejmuje już nie tylko ściganie sprawców aktów terrorystycznych, ale także zapobieganie finansowaniu, rekrutacji, szkoleniu bądź propagowaniu działań terrorystycznych.

Najważniejszym elementem krajowego systemu ochrony antyterrorystycznej jest Centrum Antyterrorystyczne ABW (M. Obuchowicz, 2014, s. 275). Podstawowym zadaniem CAT ABW jest koordynowanie procesu wymiany informacji pomiędzy uczestnikami systemu ochrony antyterrorystycznej oraz wdrażanie we właściwym czasie wspólnych procedur reagowania w przypadku wystąpienia zdarzenia terrorystycznego w kraju bądź za granicą, mającego wpływ na bezpieczeństwo RP i jej obywateli (M. Obuchowicz, 2014, s. 277). Dzięki pracy tej jednostki jest możliwy swobodny przepływ informacji pomiędzy służbami odpowiadającymi za bezpieczeństwo

państwa a innymi instytucjami. Informacje uzyskane przez CAT od krajowych oraz zagranicznych służb i instytucji liczone są w dziesiątkach tysięcy, jednocześnie Centrum pełni funkcję jednostki analitycznej i wspiera działania podmiotów właściwych w zakresie zwalczania terroryzmu. W swojej historii Centrum Antyterrorystyczne monitorowało wiele incydentów, rozpoznając je pod kątem ewentualnych zagrożeń terrorystycznych dla Polski lub jej obywateli. Z punktu widzenia ich bezpieczeństwa ważny jest fakt, że wielopłaszczyznowa współpraca CAT z instytucjami aktywnymi w zakresie zapobiegania terroryzmowi w Polsce i za granicą stale się rozwija, a jej zakres nieustannie się poszerza.

Bibliografia

- Bożek M., Czuryk M., Karpiuk M., Kostrubiec J. (2014). *Służby specjalne w strukturze władz publicznych. Zagadnienia prawnoustrojowe*. Wydawnictwo Wolters Kluwer. Warszawa.
- Encyklopedia szpiegostwa* (1995). PWN. Warszawa.
- Hołyst B. (2009). *Terroryzm*, t. 2. LexisNexis. Warszawa.
- Makarski A. (2010). *Centrum Antyterrorystyczne Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Geneza, zasady działania oraz doświadczenia po pierwszym roku funkcjonowania*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, nr 2/10. ABW. Warszawa.
- Obuchowicz M. (2014). *Pięć lat funkcjonowania Centrum Antyterrorystycznego ABW (2008–2013)*. „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, nr 10/14. ABW. Warszawa.
- Olszewski R. (2005). *Bezpieczeństwo współczesnego świata*. Wydawnictwo Adam Marszałek. Toruń.
- Piątek Z., Letkiewicz A. (red.), (2010). *Terroryzm a infrastruktura krytyczna państwa – zewnętrzny kraj Unii Europejskiej*. Szczytno.
- Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2009 r.* ABW. Warszawa 2010.
- Wierzbowski M. (2006). *Prawo administracyjne*. Wydawnictwo Wolters Kluwer. Warszawa.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 24 maja 2002 roku o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz.U. 2002 nr 74 poz. 676 ze zm.).

Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. 2007 nr 89 poz. 590).

Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 roku o działaniach antyterrorystycznych (Dz.U. 2016 poz. 904).

Zarządzenie nr 102 Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 września 2008 roku zmieniające zarządzenie w sprawie nadania statutu Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (M.P. 2008 nr 69 poz. 622).

Źródła internetowe

<http://rcb.gov.pl>

<http://www.abw.gov.pl>

<http://www.antyterroryzm.gov.pl>

